

Pravično obrazovanje u BiH

ZAPITANOST ZA BUDUĆNOST

Tatjana Mrđa

- Sve smo mi kao država potpisali, i Konvenciju o pravima djece i Zakon o zabrani diskriminacije, ali obrazovanje mog djeteta zavisi od dobre volje direktora škole. Jasno u zakonu piše da je osnovno obrazovanje obavezno i ne piše da se od tog pravila isključuju djeca sa invaliditetom, a itekako se isključuju.

Ovako govori Ines Kavalec, majka desetogodišnjeg dječaka sa posebnim potrebama. Uspjela je da se izbori da njeno dijete boravi u školi četiri sata dnevno, ali šta je sa djecom čiji roditelji nisu uspjeli da se izbore? Šta se dešava u školama u kojima direktor i nema baš dobru volju? Šta je sa 1004 registrovana djeteta u Kantonu Sarajevo koja su apsolutno isključena iz obrazovnog sistema jer im zdravstveno stanje ne dozvoljava upis ni u redovne, ni u specijalne škole, ali to ne znači da nemaju pravo na učenje, jer zakon je jasan: «Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi» (član 4, stav 1. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH).

Inkluzija samo na papiru

- Penzioner od 70 godina ima svoju mjesnu zajednicu gdje igra šah, pa valjda i ta djeca imaju pravo da imaju svoje mjesto, da imaju pravo na svoje obrazovanje. Njima niko ne može garantovati da će uspjeti, ali imaju pravo na jednak start, imaju pravo na šansu-nastavlja naša sagovornica.

- Javila nam se majka čije dijete sada ima 20 godina. Za 20 godina nikad ni u jednu školu nije upisano, niti se iko zapitao gdje je to dijete. Ako sam ja roditelj tipičnog, zdravog djeteta i sa šest godina ga ne upišem u školu doći će da mi naplate kaznu. Ovoj majci 20 godina niko nije došao-kaže Kavalec, koja je i predsjednica Udruženja porodica djece i lica s poteškoćama u razvoju «Dajte nam šansu».

Djeca sa poteškoćama u razvoju nemaju adekvatne uslove za obrazovanje čak i kada su uključena u redovne škole. Fizičke prepreke u učionicama, veliki broj djece u odjeljenju, nedovoljno edukovani nastavnici, nedostatak stručnjaka neki su od problema.

- Uvijek se nailazi na strah kod nastavnika, na odbijanje i to je apsolutno razumljivo, jer nemaju nikakvog iskustva sa ovim problemom. Ne krivim nastavnike, po profesiji sam prosvjetni radnik i tokom mog školovanja nikad se nisu pominjala djeca sa poteškoćama u razvoju. Mi imamo samo parcijalna rješenja. Imamo slučajeve nekoliko majki iz našeg udruženja kojima je učiteljica sve u životu, jer je primila njihovo dijete u školu, ima dobru volju, trudi se, ali sama učiteljica ne može učiniti mnogo-ocjenjuje Kavalec.

Prema podacima Koalicije nevladinih organizacija koja od 2008. godine vodi inicijativu «Za pravično obrazovanje u BiH» oko 6.000 djece ne upiše i ne završi osnovnu školu. Među njima su, pored djece sa posebnim potrebama, i djeca teško pogođena siromaštvom, različitim oblicima diskriminacije, Romi. Međutim, pristup obrazovanju samo je početak problema u procesu obrazovanju u BiH. Kad se uđe u školu otvara se pitanje kvaliteta znanja koja djeca dobijaju.

Reforma nije stigla do suštine

Naime, obrazovna reforma, koja je startovala prije deset godina, do sada je rezultirala usklađivanjem domaćih zakona sa evropskim, ali suštinske promjene obrazovnog procesa i dalje nema. Kreda, tabla i udžbenik kao osnovna nastavna sredstva i danas su u našim školama češće pravilo, a ne izuzetak. Znanje koje dobijaju đaci enciklopedijskog je karaktera i malo čemu praktičnom služi. Nastavni proces se svodi na slušanje predavanja, pamćenje i ponavljanje činjenica bez podsticanja kritičkog mišljenja i razvijanja sposobnosti analiziranja, argumentovanja i zaključivanja kod đaka. Radmila Jusović Rangelov, izvršni direktor Centra za obrazovne inicijative Step by step kaže:

- Fizičko prisustvo u školi u kojoj vam ne pružaju kvalitetno obrazovanje nije škola koja osigurava pravo na obrazovanje. Mi smo nailazili na djecu u sedmom razredu osnovne škole koja još ne znaju da čitaju i pišu! To bih takođe nazvala uskraćivanjem prava na obrazovanje.

Rezultati poslednjeg velikog relevantnog istraživanja TIMSS 2007 (Trends in International Mathematics and Science Study -Trendovi u međunarodnom obrazovanju iz matematike i prirodnih nauka) pokazuju da učenici iz BiH imaju najlošija postignuća u primjeni znanja i sposobnosti iz matematike, fizike, hemije, biologije i geografije u Evropi! Podaci učenika iz BiH u konkurenciji đaka iz 60 zemalja svijeta u sve tri ispitivane kategorije-znanje, primjena i rasuđivanje- su ispod međunarodnog prosjeka.

- Zastrašujući je i podatak da 25 odsto djece u našim školama ne dostiže ni takozvani minimum minimuma znanja! Nije dakle samo problem što je BiH među istraživanim zemljama posljednja u Evropi, nego je problem što za svako četvrto dijete to obrazovanje nema smisla-ocjenjuje Jusović Rangelov.

Prema podacima UNICEFA-a, u BiH se za obrazovanje izdvaja četiri odsto bruto društvenog proizvoda. Da li je to dovoljno za stvaranje kvalitetnog obrazovnog sistema s obzirom da se skoro 80 odsto prosvjetnih budžeta u BiH troši na plate nastavnika? Odgovor se nameće sam po sebi ako je svega 20 posto izdvojenih sredstava namijenjeno opremanju škola, stručnim ekskurzijama, učešću na seminarima i učeničkim takmičenjima, vannastavnim aktivnostima đaka i edukaciji nastavnika. Ipak, i u takvim okolnostima ima nastojanja da se postigne nešto više. Na naše pitanje potražili smo odgovor i u Ministarstvu prosvjete Republike Srpske.

- Oko 22 odsto ukupnog budžeta Republike Srpske izdvaja se za obrazovanje, odnosno budžet Ministarstva prosvjete i kulture RS je oko 400 miliona maraka-kaže ministar Anton Kasipović.

-Unaprjeđenje obrazovanja je jedan od najvažnijih strateških ciljeva RS čemu u prilog govori i činjenica da je iz Razvojnog programa RS u poboljšanje uslova u obrazovnim ustanovama izdvojeno oko 87 miliona maraka u protekle četiri godine, a iz budžeta više od 30 miliona. Mnogo je urađeno na informatičkom opremanju škola i obuci nastavnika. Vlada Kine je školama u RS donirala oko 1.000 računara i prateću opremu u ukupnoj vrijednosti od preko milion evra. U ovoj školskoj godini škole u RS će u okviru projekta koji radimo u saradnji sa Vladom Srbije, vrijednosti 4,5 miliona evra, dobiti 10.200 računara za učenike i 800 računara za nastavnike- navodi ministar Kasipović.

Loša perspektiva

Sva tri naša sagovornika u ovom tekstu, kad je riječ o pravu na pristup obrazovanju i kvalitetu obrazovnog sistema saglasna su u stavu da zakonska regulativa daje jasna prava, da pomaka u reformi obrazovnog procesa ima, ali da preostaje još mnogo da se učini. U Banja Luci tim predavača sa Univerziteta Banja Luka radi analizu Nastavnog plana i programa (NPP) za osnovne škole u RS. Izvještaj koji bi trebao biti gotov do kraja godine biće polazni materijal koji će razmotriti Ministarstvo prosvjete, Republički pedagoški zavod i Sindikat obrazovanja, nauke i kulture RS kako bi se preduzeli neophodni koraci na izmjeni NPP. Ministar Kasipović kaže da se analiza vrši po predmetima za svih devet razreda.

-Ovakva analiza može da da odgovor da li postoji povezanost između srodnih predmeta kada je nastavno gradivo u pitanju i kakvi su ishodi učenja- navodi Kasipović.

Radmila Rangelov Jusović međutim ističe da pitanje kvaliteta obrazovanja prevazilazi obrazovne vlasti.

-Prevazilazi okvire i kantonalne i entitetske vlasti, jer je problem sa kvalitetom našeg obrazovnog sistema takvih razmjera i takve prirode da se bez ozbiljne strategije ne može prevazići. Ovo više nije ni problem državnog aparata, već cijelog društva.

- Ni perspektiva nije svjetlija-nastavlja naša sagovornica. - Pogledajte današnju statistiku, rezultate mladih ljudi koji se obrazuju poslednjih 15,20 godina. Mi ćemo imati skoro 50 odsto stanovništva sa samo srednjom školom, ili čak ni srednjom, a to znači da će biti nečiji robovi, nečiji radnici najtežih i najprljavijih poslova i da će živiti u bijedi-zaključuje Radmila Rangelov Jusović.

Pravo na jednak pristup obrazovanju, a zatim visok kvalitet obrazovanja, trebalo bi da budu među najvažnijim odrednicama strategije društvenog razvoja svake zemlje. U BiH to niko ne spori, ali u okolnostima u kojima se razvija bh društvo rezultati su obeshrabrujući. Generacije djece, mladih ljudi, koji danas idu u škole sutra će biti radnici, zaposlenici u različitim oblastima, gdje će trebati dosta znanja i vještina, sposobnosti za brzo prihvatanje inovacija i primjenu novih tehnologija. Na te generacije će doći vrijeme da upravljaju sistemima i državom. Da komuniciraju sa Evropom i svijetom. Treba se

zapitati da li će ti mladi ljudi biti konkurentni na tržištu rada ujedinjene Evrope i dovoljno sposobni da vode poslove svoje zemlje. Ova zapitanost je znak ozbiljnog upozorenja.

Tekst je napravljen u okviru projekta ONLINE MEDIJSKA LEPEZA LJUDSKIH (NE)PRAVA U BIH koji podržava [Internews, Sarajevo](#)